הלכה · משנה תורה · מפרשים · שער המלך · ספר זרעים

שער המלך על משנה תורה, הלכות ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין

רבי יצחק נוניס בילמונטי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שער המלך על משנה תורה, הלכות ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין

רבי יצחק נוניס בילמונטי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שער-המלך-על-משנה-תורה-הלכות-ביכורים-ושאר-מתנות-כהונה-שבגבולין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ד 4
הלכה ו 4
פרק ה 4
הלכה יב 4
פרק ו 5
הלכה יט 5
פרק ט 7
הלכה ה 7
פרק י 7
הלכה ב 7
פרק יב 9
הלכה ד 9

פרק ד

הלכה ו

אבל מביא אדם מנכסי אשתו. כתב מוהריב"ל בתשו' ח"ג סי' ק"ז על ענין אי חייב לפרוע הבעל מס מנכסי מלוג כתב דלכאורה היה נראה דחייב לפרוע מההיא דאמרינן בפ' השולח המוכר שדה לפירות ר"י אמר מביא וקורא ר"ל אמר מביא ואינו קורא איתביה ר"י ולביתך מלמד שאדם מביא בכורי אשתו וקורא א"ל שאני התם דכתיב ולביתך א"ד כו' ואם לחשך אדם לומר דנהי דלענין בכורי אשתו תרווייהו ס"ל דאדם מביא בכורי אשתו וקורא מ"מ במוכר שדהו לפירות פליג ר"י ור"ל והלכה כר"ל ואפשר למימר דכי היכא דלא ילפינן מבכורי אשתו לשאר מילי ה"נ נימא דוקא לענין בכורים הוא דגלי קרא דנכסי מלוג כקנין הגוף דמי אבל לשאר מילי דנכסי מלוג לא א"ד יע"ש הנה מדברי הרב ז"ל נראה דהוה ס"ד מעיקרא לומר דמאי דאמרינן בגמרא שאני התם דגלי קרא היינו לומר דבנכסי מלוג גלי קרא דכקנין הגוף דמי ושוב דחה זה בדרך אפשר דאיכא למימר דדוקא לענין בכורים הוא דגלי קרא דנכסי מלוג כקנין הגוף דמי אבל בעלמא אפילו לנכסי מלוג לא ילפינן מיניה ותמהני עליו איך עלה בדעתו לומר כן שהרי אמרינן בהדיא בפ' השואל דצ"ז בעל בנכסי אשתו פלוגתא דר"י ור"ל הרי בהדיא דאפילו בנכסי מלוג פליגי ר"ל ור"י וא"כ ע"כ מ"ש בפ' השולח שאני התם דגלי קרא היינו לומר דדוקא גבי בכורים גלי קרא אבל בעלמא אפילו בנכסי מלוג לאו כקנין הגוף דמי ואמאי כתבו בדרך אפשר והלא זה מבואר מסוגייא שכתבנו וצ"ע:

פרק ה

הלכה יב

ואם רצה לאכול תחילה ואח"כ יפריש כו'. כתב הרא"ש פ"ק דביצה הא דאמר שמואל חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש וז"ל ומיהו מוקף ודאי לא בעי' מדשרינן אוכל והולך ואח"כ מפריש ומה שנהגו בפסח להניח כל המצות בכלי אחד לאו משום דבעינן מוקף אלא משום דנהגו למיפא קפיזא קפיזא כו' והקשה הב"ח א"ח סי' תנ"ו שדברי הרא"ש ז"ל סתרי אמ"ש בפ' אלו עוברין דף קל"ב ע"ב שכתב וז"ל אבל אם היה בו שיעור חלה אינו צריך צירוף סל אלא הקפה בעלמא כדי לתרום מן המוקף ותי' שדעת הרא"ש ז"ל לחלק בין לש עיסה אחת ללש הרבה עיסות דבעיסה אחת דאית בה שיעור חלה לא בעינן הקפה והיינו ההיא דשמואל דקאמר אוכל והולך אבל בב' עיסות ובכל אחת שיעור חלה בזה הוא דכתב בפ' אלו עוברין דבעינן מן המוקף כיון שלא נילושו הכיכרות

יחד עכ"ד ולע"ד אין תי' זה מחוור דאם איתא מאי האי דקאמר הרא"ש ומ"ש בפסח להניח כל המצות בכלי א' לאו משום דבעינן מוקף אלא כו' דמשמע דדוקא משום שנהגו למיפא קפיזא הא אם היה שיעור חלה לא הוה בעינן מוקף ואי כפי דברי הב"ח אמאי הוצרך לטעם זה הול"ל בפשיטות דהתם ה"ט משום שהן עיסות מרובות גם מ"ש שדעת הטור ז"ל שכתב שם ואפילו אם שכח ואכל קצת כו' דס"ל דהא דשמואל דקאמר אוכל והולך לאו לכתחלה קאמר אלא בדיעבד אם שכח ואכל קצת מפריש על המותר ומהני על מה שאכל והוצרך הטור ז"ל לזה משום דק"ל דברי הרא"ש ז"ל אהדדי נראה דליתא דא"כ היכי פריך בגמ' לימא פליג' שמואל אדאבוהו דשמואל דאמר חלת ח"ל כו' ומאי קו' הא כיון דלכתחלה לא יאכל עד שיפריש הו"ל מתקן גמור ומשום הכי קאמר שמואל גלגל עיסה מעי"ט אין מפרישין אותה בי"ט ולכן הדבר ברור שמ"ש הרא"ש בפ' אלו עוברין איירי בחלת א"י וכ"כ הט"ז והפר"ח ז"ל סק"א יע"ש ומ"מ מסתמיות דברי הטור ז"ל סי' הנזכר ובי"ד סי' שכ"ה (שכתב ואם יש בכל עיסה כשיעור ורוצה להפריש מזו על זו א"צ לא צירוף כו' אלא רק בששתיהן לפניו) משמע דס"ל דאפילו בחלת ח"ל בעינן מוקף ואפשר דס"ל כמ"ש הר"ן ז"ל שכתב דיש מי שאומר שצריך להניח לבסוף יותר משיעור חלה כדי שיפריש מן המוקף וכ"כ התוספות בבכורות בפ' עד כמה דף כ"ז יע"ש ועיין בהרב ט"ז שכתב שאשתמיט מיניה דברי התוספות והר"ן הללו יע"ש:

פרק ו

הלכה יט

העושה עיסה לחלקה בצק כו'. כתב הראב"ד א"א נ"ל מן הגמרא שאף העיסה שעשתה האשה חייבת בחלה כו' עד ואע"ג דר"י הוא דאמר פטורה ר"ל פליג עליה דאמר נחתום לאו דוקא כו' ומעשה דההיא אתתא מוכחא דבכל עיסה נמי חיישינן לאמלוכי עכ"ל והנראה ודאי דכונת דבריו ז"ל לומר דלא קי"ל כותיה דר"י בהך מילתא דקאמר העושה עיסה ע"מ לחלק בצק פטורה אלא בהא קי"ל כר"ל דאותביה לר"י ממתניתין דנחתום שעשה שאור לחלק כו' דלא ס"ל לחלק בין נחתום לשאר עושה עיסה לחלקה בצק אמנם במאי דס"ל לר"י דהממרח כריו של חבירו שלא מדעתו חייב בהא ודאי מודה הראב"ד דקי"ל כותיה דר"י וראיה שרבינו ז"ל פ"ג מה' מעשר דין ז' פסק כר"י דהגומר פירותיו של חבירו שלא מדעתו נטבלו למעשר ולא השיג עליו הראב"ד שם משמע דהכי ס"ל ואם כן טעמא דמתניתין דנשים שנתנו לנחתום כו' פטורה מן החלה ע"כ היינו משום דכיון דמנשים רבים הם לא שייך למיחש לאימלוכי כלל והו"ל עושה עיסה על מנת

לחלקה בצק ופטורה ויש לי מן התימא על מרן כ"מ שכתב ליישב השגת הראב"ד וז"ל ומה שדייק ממתניתין דנשים שנתנו לנחתום סובר רבינו דמדנקט רישא נחתום כו' ועי"ל שהרי הר"ש פי' דה"ק נשים שנתנו לנחתום לעשות להם שאור ובין הכל יש שיעור ולש הכל בבת אחת שלא מדעתן כו' עכ"ד והוא תימא שהרי מה שפי' הר"ש ז"ל דטעמא דמתני' היינו משום דלש הכל הנחתום בבת אחת שלא מדעתן ע"כ אינו אלא אליבא דר"ל דס"ל דהממרח כריו של חבירו שלא מדעתו אינו נטבל אמנם למאי דקי"ל כר"י דהממרח כריו של חבירו נטבל כמ"ש רבינו ע"כ טעמא לאו היינו משום דלשן שלא מדעתן אלא משום שדעתו לחלקה בצק כמבואר בירושלמי אבל אם לשן בבת אחת שלא מדעתן ולא חלקוה בבצק נטבלת אליבא דר"י וכ"כ הסמ"ג לאוין קמ"א יע"ש ואם כן שפיר קא ק"ל להראב"ד דכיון דטעמא דמתניתין משום עושה עיסה לחלקה בצק אם כן אדתני לה בנשים שנתנו לנחתום לישמועינן באשה אחת דומיא דחמש נשים דאפי"ה פטורה אלא ודאי דעושה עיסה לחלקה בצק חייבת ומשום דחיישינן לאימלוכי ודוקא בה' נשים דלא שייך לאימלוכי הוא דפטורה זה הנ"ל פשוט בכונת הראב"ד ודברי מרן הכ"מ צ"ע:

ולדעת הראב"ד דס"ל דהעושה עיסה על מנת לחלקה בצק חייבת משום דחיישינן לאימלוכי והביא ראיה מההיא אתתא כו' ק"ל ממ"ש בירושלמי סמוך ונראה אמר רב עיסות כותח (פי' שאין אופין אותה בתנור אלא בחמה) חייבת בחלה אמר רבי בון שמא תמלך ותעשה חריה לבנה וכתבו הר"ש והרא"ש בפרק כל שעה דכי היכי דלא תיפלוג ירושלמי אגמרא דידן דבפרק כיצד מברכין אמרינן לחם העשוי לכותח פטור והתניא חייב ומשני התם כדקתני טעמ' מעשיה מוכיחין עליה עשאן כעכין חייבת עשאן כלמודין פטורה ומטעמא דירושלמי משמע דאפילו עשאן כלמודין חייבת בחלה צ"ל דההיא דירוש' כגון שנטלה מן העיסה מעט לאפותה באור דחיישינן שמא תמלך משום דכיון דמעיקרא דעתה לעשותה כולה לכותח ואח"כ נמלכה לאפות קצתה חיישינן כי היכי דנמלך על אותו מקצ' שמא תמלך על כולה וגמר' דידן מיירי בלא נמלכה כלל דהתם ליכא למיחש שמא תמלך יע"ש והשתא לדעת הראב"ד דלא ס"ל לחלק בהכי מדההביא ראי' לדין העושה עיסה לחלקה בצק מההיא אתתא אם כן ע"כ צ"ל דס"ל דהירושלמי פליג אתלמודא דידן דתלמודא דידן לא חייש לשמא תמלך וכיון שכן קשה איך פסק כהירושלמי הפך תלמודא דידן ותו דלעיל בדין י"ד הביא רבינו דין לחם העשוי לכותח וכתלמודא דידן ולא השיג עליו משמע דהכי ס"ל ואמאי הא לפי דעתו כי היכי דחיישינן

בעושה עיסה ע"מ לחלקה בצק וכההיא דעשה עיסה לעשותה אטר"י לשמא תמלך ה"נ הו"ל למיחש בלחם העשוי לכותח וי"ל בדוחק:

פרק ט

הלכה ה

הכוי כו'. עיין מ"ש מרן ובמ"ש פ"ט מהלכות כלאים הלכה ה':

פרק י

הלכה ב

כיצד הרי שהקדיש בהמות לב"ה כו'. כתב מרן וז"ל והר"י קורקוס ז"ל תמה על רבינו שהרי אוקמתא זו נדחית כו' ואלו רבינו ז"ל פסק בפ"ה מה' ערכין דבעי העמדה והערכה כו' עיין במוהר"י קורקוס ז"ל שכתב ב' תשו' בדבר וז"ל ואפשר לחלק ולומר דע"כ לא פסק רבינו דקדשי ב"ה נמי בעו העמד' והערכ' אלא לפדות הבהמה עצמה אבל לפדות הגיזה אפשר דהוי כמקדיש עצים ואבנים לב"ה שהן נפדין וא"נ אפשר אפילו תימא דגיזה בעיא העמד' והערכ' הכא מיירי כשהעמיד הבהמה בעודה עם הגיזה ואז העריכה ואח"כ עבר וגזז דה"א כיון שכבר העמיד והעריך יפדו קמ"ל וכבר התוס' הק' למה לא תי' כן ותי' כו' ודעת רבינו דאה"נ דמצי לתרוצי הכי לקיומי שינוייא אלא דרב מני ניחא ליה דמיירי כשהגיזה חולין יע"ש והנך רואה דכל הדרכים בחזקת סכנה דמאחר דע"כ דעת המקשה לומר דבמקדיש הגיזה בעודה בבהמה טעון הערכ' וא"נ דאפילו כשהעמיד והעריך בחיים אינו יכול לפדותן אחר שחיטה מי המכריח לנו לבדות סברות מלבנו ולומר דהוא הדין דהו"מ לשנויי הכי וי"ל דרכו ז"ל כלפי מה שהק' התוס' בבכורות דנ"ו ד"ה התולש שהק' שם וז"ל ותימא והא בעי האי צמר העמד' והערכ' ואין מועיל לצמר העמדת הבהמה כדמוכח בפ' ראשי' הגז כו' יע"ש מה שנדחקו בתי' קו' זו ואפשר דהיא גופא קשיתיה לרבינו ומשו"ה הוכרח לומר דסוגייא דבכורות פליגא אההיא דפ' ראשית הגז ודרך הב' יש ליישב על אופן זה כלפי מה שהקשה התוספות דר"פ ק"מ ד"ה לא יהא דהקדיש אשפה כו' שהקשה משם הר' חיים הכהן דמי דמי אשפה בר פדיון היא אבל האי לאו בר פדיון הוא דבעינן הע' והע' ותי' דמי לא עסקינן דהעמידה מחיים כו' יע"ש ואם כן ה"ט דרבינו ז"ל דפסק כההיא דמעילה: ואולם ראיתי להרב מש"ל ז"ל פ"ה מה' ערכין הלכה י"ב שדקדק בדברי רבינו ז"ל שכתב לפיכך אם מתה הבהמה קודם שתפדה לאשמעינן דבעינן פדיה מחיים וכדעת התוספות דפ' ראשית הגז יע"ש וכן נראה להביא

ראיה מההיא דגרסינן פ' כל פסולי המוקדשין דף ל"ב ע"ב אמר רב אשי מנא אמינא לה דכתיב והיה הוא ותמורתו כו' אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל הא בעינן הע' והע' אלא ש"מ לא יגאל לא ימכר הוא כו' והשתא אם איתא דכל שהעמיד והעריך מחיים יכול לפדותו לאחר שחיטה אימא דקרא ה"ק מחיים אינו נגאל הא לאחר שחיטה נגאל וכגון שמעמידו ומעריכו מחיים ופודהו לאחר שחיטה והתוס' שם הק' בזה באופן אחר ותי' ז"ל לא יגהה מזור לקושייתנו ולדעתי זו ראיה עצומה ולדעת התוספות דמעילה לא ידעתי מה יענו לסוגייא הלזו וצ"ע כעת: ודע שאני מסתפק בהא דק"ל דקב"ה וק"מ אם מתו יקברו משום דבעינן הע' והע' אם עבר ופדאן אי פדיונו פדיון או לא דאפשר דקרא דכתיב והעמיד היינו דוקא לכתחלה ולא מצאתי גילוי לדין זה אך את זה ראיתי להתוס' בפ' טבול יום דק"ג ע"א שהק' אההיא דאמרי' התם עולת איש פרט לעולת הקדש דברי ר"י ומוקי לה רבי ינאי התם במתפיס עולה לב"ה ואפי' למ"ד לא תפסי ה"מ בשר אבל עור תפיס הק' וז"ל תימא לדידיה אמאי אצטריך הכא דאם שחט קודם פדיה אין עור' לכהנים פשיטא דקדשי ב"ה הוא בכלל הע' והע' והניחוה בתימא יע"ש וכוונתם ז"ל מבוארת דליכא למימר דר"י ס"ל דקדשי ב"ה לא בעו העמד' והערכ' כר"ש משום דרבנן דר"ש דסוף תמורה ר"י היא וכמ"ש רש"י שם והשתא אם נאמר דאם עבר ופדאו מה שעשה עשוי יש לישב שפיר דקרא דעולת איש אצטריך להיכא דשחט קודם פדיון ופדאו שאינו חייב ליתן העור לכהנים וע"פ האמור מקום אתנו ליישב מה שהקשה הרב תי"ט ז"ל בפ"ה דמעילה מ"ג על מה שכתב רע"ב ז"ל ואיכא בין ת"ק לר' ק"מ כו' ר' אומר יקברו משמם דבעינן העמ' והע' כו' וכיון דלא הוו בני פדיה יש בו מועל אחר מועל כו' וח"א יפדו דלא בעו העמ' והע' וכיון דקדוש' דמים נינהו אין בו מועל אחר מועל והלכה כחכמים ע"כ ותמה עליו הרב ז"ל דמאחר שהרע"ב ז"ל פסק בסוף תמורה כרבנן דר"ש דק"מ בעו העמ' והע' איך פסק כחכמים דר' וכמו כן קשה על רבינו ז"ל שהוא פוסק דא' ק"מ וא' קב"ה בעו העמ' והע' ובה' מעילה פסק כרבנן דר' דאין מועל אחר מועל יע"ש שהניחו בצ"ע:

והנה לדברי הרע"ב היינו יכולי' ליישב דלעולם שדעתו לפסוק כרבנן דר' דק"מ לא בעו העמ' והע' וקדשי ב"ה בעו הע' והע' ולא תקשי לך ממה שפסק בסוף תמורה דא' קדשי מזבח וא' קב"ה יקברו כרבנן דר"ש כי שם כתב וז"ל ואם מתו כו' יקברו ואינו יכול לפדותן ולהאכילן לכלבים ואפי' למ"ד פודין כו' ה"מ בנטרפה אבל משמתו דא"א לקיומי בהו והעמיד והעריך אין פודין אותם רש"א כו' קסבר דלא נאמר והעמיד והעריך אלא בקדשי מזבח ולא בקדשי ב"ה ואין הלכה כר"ש עכ"ל ואיכא למימר דמ"ש בתמורה היינו

לומר דאין הלכה כר"ש במאי דס"ל דקב"ה לא בעו העמ' והערכה אלא כחכמים דר"ש דס"ל דקב"ה בעו הע' והע' אמנם בק"מ ה"נ דלא קי"ל כרבנן דר"ש דס"ל דבעו הע' והע' אלא כרבנן דר' סמך אמ"ש במעילה וזהו שדקדק בלשונו וכתב ואין הלכה כר"ש ולא כתב והלכה כחכמים כדרך שכתב במעילה משום דס"ל דאין הלכה כחכמי' במאי דס"ל דק"מ אם מתו יקברו מטעמא דבעינן העמ' והע' ולא כתב ג"כ דאין הלכה כר"ש וחכמים גם כן משום דבעיקר דינא דס"ל דבק"מ אם מתו יקברו הלכתא כוותייהו ולאו מטעמייהו אלא משום דאין פודין את הקדשים כו' ובהכי ניחא לי מ"ש הרע"ב ז"ל בפ"י דחולין מ"ב אההיא דתנן כל שקדם הקדשן כו' ואם מתו יקברו וז"ל ואם מתו מעצמן יקברו דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ע"כ והדבר תמוה שהרי בבכורות אמרינן דטעמא דאם מתו יקברו משום דבעינן העמ' והע' מדלא תני אם נעשו טריפה ואף לאבע"א דמשני התם רב כר"י ס"ל כו' מ"מ מודה הוא דטעמא דאם מתו יקברו משום העמ' והע' וא"כ למה זה כתב הרע"ב ז"ל טעמ' דאין פודין כו' והוצרך לפרש דאם מתו מעצמן קאמר ותי"ל מטעמא דבעינן העמ' והע' ואפי' מתו ע"י אדם דהיינו שנשחטו אפ"ה יקברו ולפחות הי"ל להזכיר שני הטעמים כדרך שפירש רש"י שם ואולם כפי מ"ש הנה נכון דהוצרך לפרש דוקא מטעמא דאין פודין לענין הלכה דטעמא דהעמ' והע' לא אתי כהלכתא זה הנ"ל אמת ויציב בדעת הרע"ב ז"ל:

האמנם לדעת רבינו לא יתכן דרך זה דבהדיא פסק בה' ערכין דא' ק"מ וא' קב"ה בעו הע' והע' ואולם אם נאמר דס"ל לרבינו ז"ל דהא דבעינן הע' והע' היינו דוקא למצוה אבל אם עבר ופדאו מה שעשה עשוי והכריחו לומר כן מההיא דפ' טבול יום דדריש ר' יהודה עולת איש ולא עולת הקדש יש ליישב דס"ל ז"ל דמש"ה ק"מ תמימים ונעשו ב"מ ועבר ושחטן אין בהם מועל אחר מועל משום דכיון דאם עבר ופדאו פדוי חשוב כקדושת דמי' וכל שעבר ונהנה מן ההקדש הו"ל כאלו עבר ופדאן ויצא לחולין ולא דמי לקדושת הגוף דליתנהו בפדיה כלל ואע"ג דר' ס"ל דכיון דבעינן הע' והע' יש בהן מועל אחר מועל היינו משום דס"ל לר' דאפי' אם עבר ופדאו אין פדיונו פדוי הו"ל כקדושת דמים אמנם ר"י דפ' טבול יום ע"כ פליג אר' וס"ל דבדיעבד אם פדאו ה"ז פדוי ופסק רבינו כר"י כמ"ש בספ"ה מה' מעה"ק כנ"ל ליישב דעת רבינו ודוק:

פרק יב

הלכה ד

פטר חמור אסור בהנאה כו'. עיין מה שכתבתי פ"ה מהלכות אישות הלכה ב':